

T ng th ng M vì v y v a đ c toàn dân b u do ph thông đ u phi u c a c tri nhân dân v a đ c các ti u bang b u qua th th c đ u phi u h n ch c a c tri đoàn.

Cho đ n đ u tháng 2 năm 2012, cu c b u c t ng th ng M đã b t đ u khá lâu r i. C ng Hòa có 9 nhân v t ra tranh c làm ng c viên t ng th ng M cho Đ ng C ng Hòa, nay còn 4 v mà n i b t nh t là C u Th ng Đ c Mitt Romney và C u Ch T ch H Vi n Newt Gingrich. Còn phía Dân Ch thì TT Obama tái tranh c không có đ i th trong Đ ng Dân Ch . Đ ng C ng Hòa b t đ u b u ch n Iowa ngày 3 tháng Giêng, s còn nhi u cu c b u c s b và b u ch n trong nh ng tháng t i cho đ n khi có m t ng c viên nh n đ c đ s đ i bi u ho c cho t i khi đ i h i đ ng h p vào mùa hè. M s có cu c ph thông đ u phi u, c tri M không phân bi t đ ng phái s đ b u t ng th ng vào ngày 6 tháng 11, năm 2012 này. Cu c b u c t ng th ng M r t nhi u khê, không h n công dân c tri M b u t ng th ng.

L y m t thí d tiêu bi u có đ y đ tài li u đ phân tích cho rõ. Cu c b u c t ng th ng M h i năm 2000 là cu c b u c th t trong l ch s b u c t ng th ng M qua đó, c tri đoàn M đã b u cho ng i ít phi u dân chúng đ c làm t ng th ng. Do v y nói dân chúng M b u ra t ng th ng cũng không hoàn toàn đ ng, mà nói c tri đoàn b u ra t ng th ng cũng không hoàn toàn đ ng. Vì b u c M , trên ph ng di n k thu t t ch c, là m t cu c b u c v a ph thông -- t c do c tri toàn qu c M b u ra —v a h n ch — t c do c tri đoàn b u ra. S đ có th th c b u ra t ng th ng M nhi u khê, r c r i nh th là nh m tho hi p quy n i gi a các ti u bang và liên bang.

T ng th ng M vì v y v a đ c toàn dân b u do ph thông đ u phi u c a c tri nhân dân v a đ c các ti u bang b u qua th th c đ u phi u h n ch c a c tri đoàn. Nên khi b thăm cho m t ng c viên t ng th ng, c tri M đã b thăm cho m t đ i di n c tri g i t Đ i C tri cho đ nh -- g p i thành C tri Đoàn (Electoral College). Và nh ng Đ i C tri y s b thăm i cho ng i cùng l p tr ng chánh tr v i h . Nh ng đ i đa s các tr ng h p, ng c viên t ng th ng nào nhi u phi u ph thông c a dân chúng nh t th ng cũng đ c C tri Đoàn đ n phi u cho, theo thông l “ai th ng s đ c c”. Nh ng thông l này không tuy t đ i; còn không ít ti u bang dành cho Đ i C Tri quy n t ý ch n l a ng c viên theo suy nghĩ c a mình.

1/ M t chút l ch s đ giúp v n đ C Tri Đoàn thêm sáng t , C tri đoàn đ c thành l p năm 1787. Các nhà l p hi n lúc b y gi đ a ra nhi u ph ng th c b u t ng và phó t ng th ng-- nh Qu c H i Liên bang bi u quy t, L p pháp các ti u bang bi u quy t ch n ng i đ c dân chúng

b u nhi u phi u, và sau cùng tho hi p đ cho C Tri Đoàn quy t đ nh. Alexander Hamilton đ nh nghĩa c tri đoàn, “M t s nh ng i do kh i qu n chúng công dân ch n l a, có nhi u thông tin và nh n th c c n thi t cho cu c đ i tra nghiên c u khó khăn này”. Ban đ u m i Đ i C tri có 2 phi u. Ng i đ c C tri Đoàn b phi u nhi u nh t s là t ng th ng và s phi i ch n ng i đ c s phi u k làm phó t ng th ng. Nh ng có tr c tr c khi đi vào th c ti n, khác ê kíp, khác đ ng không làm vi c chung h u hi u đ c nên s a l i b ng Tu chánh Á đ c phê chu n năm 1804. T năm 1824 t i gi có nhi u khi u t v v n đ đ m phi u trong cu c b u c ph thông, nh ng nh ng s vi c nh th không h x y ra v i C tri Đoàn.

2/ Ai b u ra c tri đoàn. Th ng nh t, lu t l các ti u bang dành cho hai đ ng l n ch n. 36 ti u bang c Đ i C tri b ng đ i h i đ ng, và 10 ti u bang c ng v i Qu n Washington DC ch n c tri đoàn b ng y Ban Ch p Hành Đ ng c a Ti u bang. 2 ti u bang Maine và Nebraska dành cho Qu n và hai cu c b u c c a ti u bang ch n

3/ C triđoàn có m y ng i. S c tri đoàn tùy thu c s dân c a ti u bang nh s dân bi u đ i di n cho ti u bang t i Qu c H i Liên bang v y, đ a vào cu c ki m kê dân s c a Liên bang. Nên s c tri đoàn c a ti u bang có khi tr i, có khi s t . Vì c m t dân bi u, m t ngh sĩ là có m t đ i c tri. Mà s ngh sĩ 2 ng òi thì c đ nh, còn s dân bi u l i tùy thu c t ng s dân ki m kê. Thí d trong k b u c 2004, có 538 ng i Đ i C tri. Ti u bang nh nh t cũng có 1 dân bi u, 2 ngh sĩ, nên con s t i thi u c tri đoàn c a ti u bang là 3. Riêng Qu n Columbia DC, không có dân bi u, ngh sĩ Qu c H i, nh ng có 3 Đ i C tri vì t ng tr ng cho lãnh th c a Liên bang. Trong cu c b u c 2004, Cali có 55 Đ i C tri, nhi u nh t n c, Texas 34 th ì, New York 31 th ba. DC và 7 ti u bang khác nh , m i n i có 3 Đ i C tri. Năm 2000 Florida có 25 đ i c tri, năm 2004 và 2008 s có 27.

K b u c 2004 và 2008, có 7 ti u bang thêm 11 ng i vào C tri Đoàn: Arizona+2; Cali+1, Colorado+1, Florida+2, Georgia+2, North Carolina+1 và Texas+2. Và 9 ti u bang b t 10 ng i: Connecticut -1, Illinois -1, Indiana-1, Michigan-1, Mississippi-1, Nevada-1, Oaklahpma-1, Pennsylvania-2 và Wisconsin-1. Bù tr c tri đoàn cu c b u c năm 2004 tăng 1 ng i th i; t ng s là 538. ng c viên đ c c ph i v t qua quá bán c a s đó; con s nhi m m u y năm 2004 là 270.

4/ C triđoàn b u t ng th ng ra sao. Cu c b u c t ng th ng 2004 theo l ch trình sau:
Ngày 2 tháng 11: nhân dân c tri b u c t ng th ng theo ki u ph thông đ u phi u.
Ngày 13 tháng 12: C tri đoàn các ti u bang và Qu n DC b u t ng th ng theo ki u b u c h n ch ,ch c tri đoàn Đ i C tri b u mà th i. C tri đoàn các ti u bang h p cùng ngày này, th ng t i các th ph ti u bang mình, đ b u t ng và phó t ng th ng. Lu t pháp đã đ tr u m i bi n pháp đ thay th đ i c tri khi b ng ã tr . 26 ti u bang c tri đoàn b phi u cho ng i cao phi u ph thông c a nhân dân nh t, theo thông l ng i th ng đ c c . Còn 24 ti u bang khác, lu t l dành cho Đ i C tri t do ch n ng c viên. Nh ng đ i c tri v n có xé l ; dù lu t ti u bang có đ tr u qui trách, ch tài nh ng ch a th y ai b truy t . Ba tr ng h p xé l đ i n hình g n đây: năm 1976, 1 ng i c a TB Washington b thăm cho Reagan thay vì cho Gerald Ford; năm 1988 m t ng i c a TB Washington b thăm cho Lloyd Bentsen thay vì cho Dukakis; và năm 2000, 1 ng i c a Qu n D.C. b thăm tr ng. Ngày 22 tháng 12 là ngày chót s phi u c a c triđoàn các ti u bang ph i g i đ n Ch t ch Th ng Vi n và chuyên viên Văn Kh .

Ngày 6 tháng Giêng năm 2005, Quốc Hội họp khoáng đời đầu tiên kể và công bố số phiếu của các Cử tri Đoàn bầu bang. Nếu không công viên bầu chọn nào thì con số thì n 270 phiếu của cử tri đoàn, Hội viên mới từ chức sẽ chọn bầu chọn, bầu cách bầu quy t chọn 1 trong 3 người đầu có phiếu cao nhất của cử triđoàn. Trong trường hợp này Hội viên bầu quy t theo thứ tự của cử tri bang mới lá phiếu. Vậy nào có 26 phiếu trở lên sẽ là bầu chọn. Còn Trường Vi mới bầu cử bầu chọn mới phần sẽ chọn phó bầu chọn, bầu cách bầu quy t 1 Nghị sĩ 1 lá phiếu cho 2 người có phiếu cao nhất do cử tri đoàn bầu. Cách làm này phó bầu chọn có thể là người khác bầu chọn bầu chọn. Nhưng bầu chọn ít khi xảy ra vì đời cử tri bầu chọn lá phiếu của cử tri bang chỉ phải. Từ năm 1824 thì giới Hội viên bầu quy t mới bầu chọn bầu chọn, trong trường hợp Andrew Jackson không đủ số phiếu quá bán của cử tri đoàn, nên Hội Viên chọn Quincy Adam làm bầu chọn. Tuy nhiên đã đa số công viên bầu chọn bầu chọn phiếu của dân chúng nhất sẽ bầu cử cử tri đoàn bầu chọn phiếu cho.

Trường hợp này sẽ không xảy ra với TT Bush trong bầu cử này vì Ông bầu cử số phiếu cao nhất của nhân dân trong cuộc bầu phiếu phổ thông và số phiếu cao hơn con số thì n 270 của cử tri đoàn -- theo thông lệ bầu cử cho TT Bush theo nguyên tắc người thì bầu chọn nhân dân sẽ bầu chọn phiếu của cử tri đoàn. Mọi cuộc bầu cử như bầu chọn bầu chọn bầu cử có nhiều uy tín và bầu chọn và bầu chọn các cử tri bang, và việc bầu chọn hóa số phiếu và bầu cách bầu chọn đời cử tri nhanh.